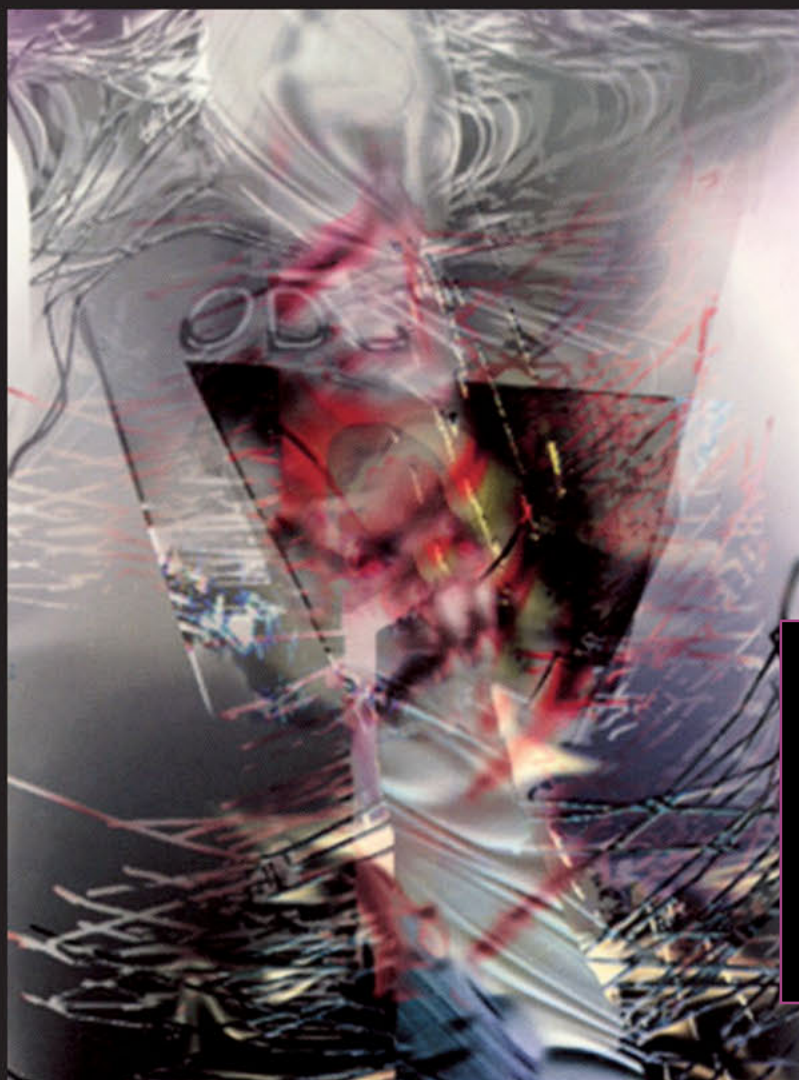

Przekłady Literatur Słowiańskich

2

Część

1

Wydawnictwo
Uniwersytetu
Śląskiego

Katowice
2011

Przekłady Literatur Słowiańskich

Tom 2, część 1

Formy dialogu międzykulturowego
w przekładzie artystycznym

NR 2843

Przekłady Literatur Słowiańskich

Tom 2, część 1

Formy dialogu międzykulturowego
w przekładzie artystycznym

pod redakcją
Bożeny Tokarz

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2011

Redaktor serii: Historia Literatur Słowiańskich
Bożena Tokarz

Recenzent
Tadeusz Szčerowski

Publikacja jest dostępna także w wersji internetowej:

Central and Eastern European Online Library
www.cceol.com

Spis treści

Wspomnienie o Rozce Štefan (1913—2011) (<i>Bożena Tokarz</i>)	7
Zamiast wstępu (<i>Bożena Tokarz</i>)	13

Wielojęzyczność a dialog kulturowy

Lech Miodyński: Kulturowe matryce semantyczne — wiersz macedoński w refleksie polskim i chorwackim	25
Iwona Haneczok: Odczytując sens oryginału (na podstawie przekładu na język serbski i angielski <i>Poematu dla dorosłych</i> Adama Ważyka)	37

Przekłady bułgarsko-polskie i polsko-bułgarskie

Joanna Mleczek: Granice egzotyzacji (na przykładzie polskiego przekładu <i>Indže</i> Jordana Jowkova	53
Adriana Kovacheva: Obraz Turka osmańskiego — między mitem, historią a przekładem (na marginesie dwóch powieści historycznych Wery Mutafczijewej)	61

Przekłady chorwacko-polskie i polsko-chorwackie

Maciej Czerwiński: Dialog znaków i kodów: między oryginałem a polskim przekładem w powieści Miljenko Jergovicia <i>Ruta Tannenbaum</i>	83
Leszek Małczak: Obraz katolików i muzułmanów w polskich przekładach opowiadania Ivo Andrića <i>U musafirhani</i>	106

Katarzyna Majdzik: Harmonia kakofonii, czyli co śpiewa Europa Środkowo-Wschodnia (o dialogu kultur w polskim przekładzie <i>Ministerstwa Bólu</i> Dubravki Ugrešić)	122
Mateusz Warchał: O leksyce bezekwiwalentnej w tłumaczeniu. Szkic psycholingwistyczny	138
Paulina Pycia: „Odpowiednie dać rzeczy słowo”, czyli świat Ryszarda Kapuścińskiego w przekładzie	144

Przekłady czesko-polskie i polsko-czeskie

Józef Zarek: O tłumaczeniu czeskiej prozy autobiograficznej. Przypadek Ludvíka Vaculíka	163
Lenka Vítová: Stylizacja na potoczność w przekładzie literatury czeskiej na język polski	175
Libor Pavera: Tłumaczenia niektórych tekstów współczesnej prozy polskiej na język czeski — przyczynek do dialogu kultur.	188
Izabela Mroczek: <i>Gottland</i> Mariusza Szczygła w czeskim przekładzie i jego czeska recepcja	203

Przekłady serbsko-polskie

Małgorzata Filipiek: Koloryt pogranicza serbsko-tureckiego w polskich przekładach prozy Borisava Stankovića	215
--	-----

Przekłady polsko-słowackie

Marta Buczek: Wielokulturowość w przekładzie <i>Opowieści galicyjskich</i> Andrzeja Stasiuka	235
Lucyna Spyrka: Przekład udomowiony — przekład wyobcowany.	251

Przekłady słoweńsko-polskie i polsko-słoweńskie

Bożena Tokarz: W perspektywie poznania i projekcji. O polskim przekładzie zbioru esejów Draga Jančara <i>Terra incognita</i>	269
Jasmina Šuler Galos: Przesunięcia międzytekstowe i międzykulturowe w tłumaczeniu. Współczesna proza polska w języku słoweńskim.	283
Anna Muszyńska: Intertekstualność jako forma dialogu międzykulturowego	295
Indeks autorów (<i>Monika Gawlak</i>)	307
Indeks tłumaczy (<i>Monika Gawlak</i>)	313
Noty o Autorach	315

Wspomnienie o Rozce Štefan (1913—2011)

Dnia 18 stycznia 2011 r. zmarła w Lublanie profesor Rozka Štefan, polonistka i tłumaczka, twórczyni słoweńskiej „szkoły przekładu z języka polskiego”, która systematycznie od 1945 r. zapoznawała czytelnika słoweńskiego z wybitnymi dziełami literatury polskiej. Jej życie, pracę dydaktyczną i badawczą oraz przekłady literackie charakteryzuje odpowiedzialność etyczna za wykonywaną pracę i przyjęte postawy, rzetelność i skromność. Za upowszechnianie kultury polskiej w Słowenii została odznaczona w Polsce w 1977 r. Złotym Krzyżem Zasługi, trzy lata po ukazaniu się Jej przekładu *Pana Tadeusza* Adama

Mickiewicza. W 1980 r. w Słowenii otrzymała Order Pracy, a w 2001 r. — Nagrodę im. Antona Sovre za wybitne osiągnięcia w zakresie przekładu. Z Jej śmiercią kultura polska straciła swego wybitnego ambasadora.

Rozka Štefan stworzyła podstawy do rozwoju lublańskiej polonistyki, początkowo, w 1947 r., jako pierwsza lektorka języka polskiego na Uniwersytecie w Lublanie, a później starsza wykładowczyni, autorka podręczników do nauki języka polskiego (*Učbenik poljskega jezika*, 1969), historycznoliterackich przeglądów literatury polskiej (*Poljska književnost*, 1960 wraz z bibliografią przekładów słoweńskich), licznych studiów o pisarzach, literaturze i kulturze polskiej, o przekładach starszej literatury polskiej oraz o polsko-słoweńskich kontaktach kulturowych. Potrafiła zainteresować studentów polską kulturą i literaturą, ucząc ich języka polskiego, dzięki czemu wychowała grono znakomitych tłumaczy

i licznych miłośników kultury polskiej. Uczyla języka z dużym zaangażowaniem, pokazując polską kulturę w trakcie przygotowywanych razem ze studentami wieczorów literackich i podróży do Polski. Wraz z wiedzą o kulturze i literaturze polskiej przekazywała swym słuchaczom także emocje, wycucie niuansów semantycznych słowa literackiego, przede wszystkim poetyckiego, oraz rzetelność, ciekawość i cierpliwość, inspirując ich do poszerzania kompetencji kulturowych tłumacza. Do końca życia gromadziła wokół siebie dawnych uczniów, wśród nich również tłumaczy, na spotkaniach zawodowych i prywatnych rozmowach. Wymagająca wobec siebie i innych wzbudzała zawsze szacunek otoczenia.

Szczególny stosunek Rozki Štefan do kultury i literatury polskiej kształtował się począwszy od Jej studiów slawistycznych na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu w Lublanie przed drugą wojną światową, rocznego stypendium na Uniwersytecie Jagiellońskim w roku akademickim 1938/1939, przez ciężkie doświadczenia wojenne i osadzenie na początku 1944 r. w obozie koncentracyjnym w Ravensbrück-Barth oraz pracę dydaktyczną i badawczą. Można powiedzieć, że miał on charakter intymny za sprawą komplementarności Jej doświadczeń osobistych, znajomości konkretnych ludzi, polskich losów historycznych, kultury, języka i literatury. Dzięki tej wiedzy i doświadczeniu mogła pisać studia porównawcze na temat słoweńskiej i polskiej literatury (*Mickiewicz in Čop*, „Naša sodobnost” 1955; *Prešeren in Mickiewicz*, „Slavistična revija” 1963). Współpracowała także przy wydaniu listów Čopa z Galicji (*Čopovi galicyjski dopisniki*, 1989), przyjaciela France Prešerna, wybitnego słoweńskiego poety romantycznego, którego twórczość była swoistym pomostem między polskim a słoweńskim romantyzmem. Napisała wiele artykułów o polskich modernistach. Przedstawiła recepcję Ivana Cankara w Polsce, wybitnego prozaika i dramaturga słoweńskiego.

Jej dorobek translatorski obejmuje między innymi wybitne dzieła polskiego romantyzmu: Adama Mickiewicza (*Gospod Tadej*, 1974; *Pesmi in pesmitve*, 1967; *Konrad Wallenrod*, 2000), lirykę Juliusza Słowackiego (1973), a także poezję współczesną: Leopolda Staffa (1996), Wisławy Szymborskiej (*Semenj čudežev*, 1997), Juliana Tuwima (2001), Julii Hartwig oraz antologię polskiej liryki miłosnej od renesansu do końca XX w. (*Prošnja za srečne otoke*, 1999).

Zasługi Rozki Štefan dla powstania w 2004 r. podwalin pod Katedrę Polonistyki na Wydziale Filozoficznym, kierowaną przez Jej ucznia i tłumacza literatury polskiej Nika Ježa, jak również wybitny dorobek translatorski sprawiły, że Jej imię pozostanie w naszej pamięci i sercu.

Wybrana bibliografia Rozki Štefan:
książkowe przekłady z literatury polskiej,
artykuły i rozprawy o polskich pisarzach
oraz o polsko-słoweńskich kontaktach
literackich i kulturowych¹

1. *O novi poljski poezji*. „Ljudska pravica” 1945, št. 6, s. 161 (recenzja).
2. *Adam Mickiewicz*. (W dziewięćdziesiątą rocznicę śmierci). „Ljudska pravica” 1945, št. 4, s. 189 (przedruk „Pomorski dnevnik” 1948, s. 277).
3. W. Wasilewska: *Iz ljubezni*. „Naša žena” 1946, št. 1—6, s. 21—23, 47—48, 71—72, 95—96, 126—128, 150—152 (przekład).
4. S. Piętak: *Fronta na Visli* (fragment). „Mladina” 1946, št. 5, s. 51 (przekład).
5. A. Ważyk: *V deželi šestih republik*. „Novi svet” 1948, s. 319—320 (recenzja).
6. *O poljskem literarnem časopisju*. „Novi svet” 1948, s. 886—888 (recenzja).
7. *Ob razstavi „Oprema poljske knjige”*. „Slovenski poročevalec” 1948, št. 3, s. 97 (recenzja).
8. *Juliusz Słowacki*. (W stulecie śmierci). „Slovenski poročevalec” 1949, št. 3, s. 82.
9. *O poezji Mlade Poljske*. „Nova obzorja” 1954, št. 12, s. 721—731 (rozprawa).
10. *Żeromski — Reymont*. (W trzydziestą rocznicę śmierci). „Naša sodobnost” 1955, št. 5/6, s. 567—576 (rozprawa).
11. *Mickiewicz in Čop*. „Naša sodobnost” 1955, št. 11/12, s. 983—992 (rozprawa).
12. *Tri poljski jubileji*. „Jezik in slovstvo” 1955/1956, št. 1, s. 32 (recenzja).
13. H. Wolpe: *Mickiewicz in dekabristi*. „Jezik in slovstvo” 1955/1956, št. 4/5, s. 97—104 (przekład).
14. S. Żeromski: *Gozdni odmevi*. „Naši razgledi” 1955, št. 3, s. 62—63 (przekład).
15. *Bolesław Prus. Wstęp*. In: B. Prus: *Lutka*. Tłum. M. Bregant. Ljubljana 1956, s. 819—828 (rozprawa).
16. *Adam Mickiewicz*. „Nova obzorja” 1956, št. 1, s. 33—45 (rozprawa).
17. *Stanisław Wyspiański*. „Jezik in slovstvo” 1957, št. 3, s. 97—102 (rozprawa).
18. *Dva portreta iz sodobne poljske književnosti*. „Slovenski poročevalec” 1957, št. 5, s. 214 (recenzja).
19. *Kongres poljskih pisateljev*. „Naša sodobnost” 1957, št. 2, s. 189—192; št. 3, s. 281—284 (sprawozdanie).

¹ Pełną bibliografię prac Rozki Štefan opublikowanych do 1994 r. opracował Niko Jež w czasopiśmie „Jezik in slovstvo” 1993/1994, št. 7—8, s. 332—336.

20. *Poljske literalne nagrade*. „Naši razgledi” 1958, št. 7, s. 175 (przeгляд i ocena).
21. A. Schaff: *Filozofski aspekt procesa sporazumevanja*. „Naša sodobnost” 1958, št. 8/9, s. 802—812; št. 10, s. 945—950; št. 11, s. 1024—1032 (przekład).
22. *Julij Słowacki*. „Jezik in slovstvo” 1959/1960, št. 4, s. 97—101 (rozprawa).
23. *O novejši poljski poezji*. „Naša sodobnost” 1959, št. 5, s. 452—461 (rozprawa).
24. *Poljska književnost*. In: *Poljska književnost*. Ur. in prev. R. Štefan. Ljubljana 1960, s. 473—536 (rozprawa); Bibliografię przekładów literatury polskiej na język słoweński opracowali: Gregor Kocijan, Jože Koruza i Jože Pogačnik.
25. *Slovenske pesmi in nowele v polščini*. „Naša sodobnost” 1961, št. 5, s. 472—475 (recenzja).
26. *Zanimiva knjiga o poljski stilistiki*. „Jezik in slovstvo” 1961/1962, št. 6, s. 188—191; št. 7, s. 220—221 (recenzja książki H. Kurkowska, S. Skorupka: *Stylistyka polska*. Warszawa 1959).
27. *Zofia Nałkowska in njeno delo*. In: Z. Nałkowska: *Medaljoni*. Prev. R. Štefan. Ljubljana 1963, s. 91—98 (rozprawa).
28. *Prešeren in Mickiewicz*. „Slavistična revija” 1963, št. 1—4, s. 181—198 (rozprawa).
29. *Od Reja do Mrożka*. „Gledališki list Drame SNG” št. 4, s. 154—171 (rozprawa).
30. Z. Nałkowska: *Medaljoni/Medaliony*. Ljubljana 1963 (przekład).
31. J. Kelera: *Dramska oblika Leona Kruczkowskega*. „Gledališki list Drame SNG” 1963/1964, št. 4, s. 117—134 (przekład).
32. *Poljska lirika dvajstega stoletja*. „Sodobnost” 1964, št. 1, s. 82—83 (recenzja książki L. Krakar: *Poljska lirika dvajstega stoletja*. Prev. L. Krakar. Ljubljana 1963).
33. Dr. Maria Bobrownicka: *Poljska slavistika po drugi svetovni vojni*. „Jezik in slovstvo” 1964, št. 6, s. 186—190 (przekład).
34. *Še enkrat o „Poljski liriki”*. „Sodobnost” 1965, št. 4, s. 358—360 (recenzja).
35. *Adam Mickiewicz — življenje in delo*. In: A. Mickiewicz: *Pesmi in pesnitve*. Ljubljana 1967, s. 143—166 (rozprawa).
36. *Poljski lirik Leopold Staff*. „Jezik in slovstvo” 1967, št. 8, s. 236—239 (recenzja).
37. L. Staff: *Wiersze*. (W dziesiątą rocznicę śmierci). „Sodobnost” 1967, št. 4, s. 431—433 (przekład).
38. A. Mickiewicz: *Pesmi in pesnitve*. Izbor, uredništvo, spremna beseda in opombe. R. Štefan. Prev. R. Štefan, D. Ludwik, J. Udovič. Ljubljana 1967.
39. *Ob zadni uprizoritvi Mickiewiczevih Dziadov*. „Sodobnost” 1968, št. 7/8, s. 798—805 (recenzja).

40. *Cankar pri Poljakih*. „Slavistična revija” 1969, št. 1, s. 307—313 (rozprava).
41. *Poljska poezja med obema vojnama. Literarni večer*. RTV Ljubljana, 14.10. i 21.10.1970 (prekľad).
42. *Praktična poljska stilistika*. „Jezik in slovstvo” 1970/1971, št. 7, s. 212—216 (recenzja książki A. Wierzbicka, P. Wierzbicki: *Praktyczna stylistyka*. Warszawa 1968).
43. *Juliusz Słowacki*. In: *Słowacki*. Ljubljana 1973, s. 81—94 (rozprava).
44. Hasła o polskich pisarzach (ok. 50) In: *Leksikon Cankarjeve založbe*. Ljubljana 1973.
45. *Słowacki*. Prepesnila R. Štefan, D. Ludvik. Izbrala, uredila in spremno besedo napisala Rozka Štefan. Ljubljana 1973 (prekľad).
46. *Pesnik in njegovo delo*. In: A. Mickiewicz: *Gospod Tadej*. Ljubljana 1974, s. 309—319 (rozprava).
47. *Poljski slavisti in kritiki o naši književnosti*. „Jezik in slovstvo” 1973/1974, št. 8, s. 314—318 (krytyka).
48. A. Mickiewicz: *Gospod Tadej*. Prevod, spremna beseda in pojasnila R. Štefan. Ljubljana 1974 (prekľad).
49. *Slovanske pravljice*. Prevod poljskih (83—97) in kašubskih (98—102), jezikovna redakcija slovenskih (182—188). Ljubljana 1974 (prekľad).
50. *Jerzy Andrzejewski*. In: J. Andrzejewski: *Pepel in diamant / Popiół i diament*. Prev. F. Vodnik. Ljubljana 1975, s. 5—30 (rozprava).
51. *Nekaj problemom ob prevajanju starejše poljske poezje*. „Sodobnost” 1978, št. 10, s. 1012—1021 (rozprava).
52. *Julian Przyboś (1901—1970)*. „Planinski vestnik” 1978, št. 12, s. 771—772 (krytyka).
53. A. Gieysztor, S. Kieniewicz, E. Rostworowski, J. Tazbir, H. Wereszycki: *Zgodovina Poljske*. Skupaj z N. Jež. Ljubljana 1982 (prekľad).
54. *Matija Čop v lvovskih „Rozmaitošcih”*. „Slavistična revija” 1985, št. 4, s. 107—118 (rozprava).
55. C. Miłosz: *Somrak in svit*. (prevedli R. Štefan, T. Pretnar, L. Krakar, W. Stępniaková). Ljubljana 1987 (prekľad).
56. *Čopovi galicijski dopisniki*. Uredila, prevedla nemška pisma (oboje v sodelovanju z Nikom Ježem) in napisala uvodno študijo R. Štefan. Ljubljana 1989.
60. *Slovenski razsvetljenec Martin Kuralt v lvovski dobi*. „Slavistična revija” 1990, št. 2, s. 81—99 (rozprava).
61. *Matija Čop a romantizm galicyjski*. In: *Studia o literaturach i folklorze Słowian*. Red. R. Štefan. Warszawa 1991, s. 75—81 (rozprava).
62. *Alarm. Poljska poezja 1939—1945*. Prev. R. Štefan in T. Pretnar. Zbrala, uredila in podatke o pesnikih pripravila R. Štefan in N. Jež. Ljubljana 1992 (prekľad).

63. *Tone Pretnar kot prevajalec poljske poezje*. „Jezik in slovstvo” 1993/1994, št. 4, s. 125—136 (rozprava).
64. *Za zimo je prišla zima*. „Razgledi” 1993, št. 2, s. 24; 1997, št. 2, s. 37 (recenzija knjižek T. Pretnar: *Veter davnih vrtnic*. Ljubljana 1993; T. Pretnar: *Tiho ti govorim*. Celovec—Ljubljana—Dunaj 1993).
65. L. Staff: *Lirika*. Izbrala, prevedla in spremno besedo napisala R. Štefan. Ljubljana 1996.
66. *O sonetizmu Leopolda Staffa*. „Slavistična revija” 1997 (rozprava).
67. W. Szymborska: *Semenj čudežev*. Izbrala in prevedla R. Štefan in J. Unuk. Spremnno besedo napisala J. Unuk. Radovljica 1999.
68. *Prošnja za srečne otoke: antologija poljske ljubezenske lirike*. Izbrala, prevedla in spremno besedo napisala R. Štefan. Radovljica 1999.
69. A. Mickiewicz: *Konrad Wallenrod: zgodovinska povest iz litvanske in pruske preteklosti*. Ljubljana 2000.
70. J. Tuwim: *Lirika*. Izbrala, prevedla in spremno besedo napisala R. Štefan. Ljubljana 2001.

Božena Tokarz

Zamiast wstępu

Tom 2., część 1. wydawnictwa ciągłego „Przekłady Literatur Słowiańskich” został poświęcony formom dialogu międzykulturowego w przekładzie (i za jego pośrednictwem), zaobserwowanym na materiale literatur: bułgarskiej, czeskiej, chorwackiej, macedońskiej, polskiej, serbskiej, słowackiej i słoweńskiej. Stopień bliskości względem siebie wymienionych literatur słowiańskich jest różny, mimo pokrewieństwa językowego, co determinuje granice dialogu w większej mierze niż różnice systemowe, semantyka i pragmatyka wypowiedzi. Różnice w zakresie doświadczeń dziejowych, ustrojowych, administracyjnych czy nawet klimatycznych sprawiają, że przy pozornym podobieństwie widoczne są przesunięcia konceptualizacyjne w zależności od stopnia zaistnienia jakiegoś zjawiska jako mentalnie wyodrębnionej kategorii lub jego braku.

Taka sytuacja wywołuje częsty w procesie tłumaczenia zabieg „konstruowania tego, co porównywalne”¹, o czym pisało wielu badaczy przekładu. Takie były też przekłady *Biblii* czy Jana Kochanowskiego pseudotłumaczenia *Pieśni* Horacego. Zabieg konstruowania, mimo pozytywnego wkładu w dialog kultur, opiera się na rekonstrukcji znaczenia i treści, a nie sensu², ponieważ na sens składają się treść i forma (jako część znacząca). Dlatego nieliczne przekłady respektują znaczenie wpisane w struktury językowe i organizację brzmieniową tekstu. Zapewne o taki wzorzec modelowy chodzi Paulowi Ricœurowi, gdy pisze o konstruowaniu porównywalnego, „przenosząc je na poziom litery; na podstawie niepewnych sukcesów Hölderlina mówiącego greką po niemiecku, a może także Meschonnicca,

¹ P. Ricœur: „Przejście”: *przekładać nieprzekładalne*. W: P. Ricœur, P. Torop: *O tłumaczeniu*. Tłum. T. Swoboda, S. Ułaszek. Wstęp E. Balcerzan. Gdańsk 2008, s. 58.

² Por. *ibidem*, s. 58—59.

który mówi hebrajskim po francusku³. O to upominał się również Milan Kundera w słowniku polecanym do tłumaczenia jego prozy⁴.

Słownik Kundery był przeznaczony dla francuskiego odbiorcy-tłumacza i nosił tytuł *Soixante-treize mots*⁵. Dalsze jego losy świadczą o tym, że nie tylko został przetłumaczony na inne języki, między innymi angielski, niemiecki i polski. Są granice wtopienia przekładu w literaturę przyjmującą, a oczekiwana „płynność” oryginału w języku przekładu jest niebezpieczna, ponieważ zaciera jego odrębność, z czego zdają sobie sprawę twórcy, słownik Kundery zaś jest tego przykładem. Pod hasłem *płynność* Kundera pisze:

W jednym z listów Chopin opisuje swój pobyt w Anglii. Grywa tam w salonach i damy wyrażają zachwyt zawsze tym samym zdaniem: „Ach, jakież to piękne! Ta muzyka płynie, jak woda!” Chopina drażniło to — tak jak mnie drażni, gdy słyszę podobnie wyrażoną pochwałę jakiegoś przekładu: „Bardzo płynny”. Albo: „Zupełnie tak, jakby to pisał Francuz”. Lecz przecież bardzo złą rzeczą jest czytać Hemingwaya jako pisarza francuskiego! U francuskiego pisarza jego styl jest nie do wyobrażenia! Roberto Calasso, mój włoski wydawca: „Dobry przekład poznać można nie po jego płynności, lecz po tych wszystkich niecodziennych i oryginalnych wyrażeniach, które tłumacz miał odwagę zachować i obronić”⁶.

Tak zwana płynność w języku przyjmującym zaciera przestrzeń interpretacyjną i likwiduje Spitzerowską „wielość”, pozostawiając „jedność” znaczenia, co gubi sens utworu. Będąc wiernym znaczeniu, można utracić sens wraz z modelem świata wpisanym w tekst. Znaczenie stanowi „treść przedstawieniową zawartą w znaku językowym”⁷, z której sens powstaje ze względu na kontekst i konsytuację. Gramatyczne sygnały kontekstu i konsytuacji są różne w odmiennych językach, podobnie jak inaczej aktualizuje się znaczenia znaków. W wyniku tego, szczególnie w języku literackim, powstaje sfera niewypowiedzianego, choć rozumianego przez odbiorcę dzięki zewnętrznym uwarunkowaniom wypowiedzi, które są uruchamiane przez to, co presuponują sygnały językowe. W wypowiedzi „Wracam do Lwowa”, na przykład, wpisana jest informacja, że kiedyś podmiot wypowiedzi

³ Ibidem, s. 59.

⁴ Por. M. Kundera: *Sześćdziesiąt trzy słowa*. W: M. Kundera: *Sztuka powieści*. Tłum. M. Bieńczyk. Wyd. 2. zmienione. Warszawa 1998.

⁵ Kundera zaproponował także wersję angielską słów kluczy swych powieści, która nie jest tożsama z francuską. Natomiast tłumaczenie polskie obejmuje nie 73 słowa, jak w wersji francuskiej, lecz 63, stąd też zmiana tytułu słownika. Szerzej na ten temat por.: B. Tokarz: *Krytyka przekładu w świetle systemu oczekiwań odbiorczych*. W: *Krytyka przekładu w systemie wiedzy o literaturze*. Red. P. Fast. Katowice 1999, s. 51—63; Eadem: *Światło między językami, czyli o potrzebie komparatystyki*. Red. P. Fast, K. Żemła. Katowice 2000, s. 7—18.

⁶ M. Kundera: *Sztuka powieści...*, s. 124.

⁷ Z. Gołąb, A. Heinz, K. Polański: *Słownik terminologii językoznawczej*. Warszawa 1968, s. 650—652.

tam był. A więc formy leksykalne, łączliwość słów, dysproporcja między nazwami ogólnymi w języku a jednostkowością wypowiedzenia itp. kreują obszar „światła”, czyli niewypowiedzianego w granicach jednego języka. „Światło” powstające między dwoma językami, w przypadku dobrych tłumaczeń, wzbogaca obszar niewypowiedzianej, lecz obecnej w różnych kontekstach i sytuacjach informacji. Wskazuje na to, że wyrażając to samo, można powiedzieć więcej. Wykorzystanie tej możliwości przez tłumacza bilingwalnego i bikulturowego uświadamia odbiorcy przekładu „wielość” i odrębność kultur. Obowiązkiem najtrudniejszym tłumacza jest bowiem odtworzenie mentalności zawartej w oryginale.

Mówiąc językiem oryginału, za pomocą języka rodzimego określa on istotę i cel przekładu, szczególnie artystycznego, który w konfrontacji dialogowej wzbogaca dwie kultury dzięki powstałej interakcji. Ich spotkanie nie jest wówczas koniecznością, lecz przyjemnością rozmowy hermeneutycznej jako warunku bycia.

Przekład artystyczny stanowi także formę dyskursu, czyli jak twierdzą Michel Foucault, a także Paul Ricœur, jest mówieniem, rozmową, dialogiem. Determinują go: sens i znaczenie, ponieważ coś mówi; referencja, ponieważ o czymś mówi, odnosząc się do rzeczywistości zewnętrznej i do innych tekstów z zawartym w nich modelem świata; oraz zdarzenie, ponieważ stanowi intersubiektywną wymianę w zakresie wyrażonego doświadczenia. „Moment dyskursu jest — pisze Ricœur — momentem dialogu [...], mówienia i słuchania”⁸. Zdarzenie jako komponent dyskursu odgrywa szczególną rolę w przekładzie artystycznym, choć podobnie jak w innych odmianach sytuuje go w perspektywie czasowej i w przestrzeni mentalnej.

Wymiana, jaka dokonuje się między czytelnikiem a autorem, oparta na „przy-swajaniu” i „odróżnianiu”, przybiera w nim postać zwielokrotnioną o więcej niż jedną kulturę, różne systemy komunikacji językowej, różne mentalności jednostkowe i zbiorowe. Siły projekcji i siły identyfikacji kierujące tłumaczem i odbiorcą tworzą inną czasoprzestrzeń w przekładzie niż to miało miejsce w oryginale. Wymiana, tak charakterystyczna dla dyskursu, jest warunkiem koniecznym dobrego tłumaczenia, czyli tłumaczenie należy rozumieć jako dialog prowadzony przez tłumacza z oryginałem oraz z czytelnikiem rodzimym (przynależnym do odmiennej przestrzeni czasowej, mentalnej i fizycznej) za pośrednictwem tekstu. Czasoprzestrzeń⁹ przekładu określają więc mechanizmy tekstowe (tekstualizacji i retekstualizacji) oraz okoliczności jego recepcji. Tłumacz zatem, dokonując rekontekstualizacji, powinien brać pod uwagę gotowość mentalną czytelnika, a także uwarunkowania płynące z fizycznego czasu i przestrzeni. Różnice mentalne wynikają z innych doświadczeń umysłowych i życiowych czytelnika oryginału

⁸ P. Ricœur: *Język, tekst, interpretacja*. Tłum. P. Graff, K. Rosner. Wybór i wstęp K. Rosner. Warszawa 1989, s. 85.

⁹ Termin zapożyczam od Bachtina, lecz nadaję mu nieco szersze znaczenie i nacechowanie hermeneutyczne; por. M. Bachtin: *Problemy literatury i estetyki*. Tłum. W. Grajewski. Warszawa 1982, s. 469—488.

i przekładu, które Leonard Talmy nazywa kulturową pamięcią genetyczną¹⁰, oraz z posiadanej „wiedzy uprzedniej”¹¹.

Autorzy przedstawionych w niniejszym tomie rozpraw widzą dialog międzykulturowy, odbywający się w przekładzie, najczęściej w kategoriach podobieństwa i różnicy. Przekład bowiem nie jest nigdy tożsamy z oryginałem — jak pisze Ricœur¹², lecz powinien być z nim równoznaczny, a to z kilku względów. Transfer sensu dokonuje się za pośrednictwem narzędzi sensotwórczych innego języka w zakresie leksyki, gramatyki, semantyki i pragmatyki komunikacyjnej. Człowiek mówiąc o czymś w określony sposób, informuje bowiem o występowaniu jakiegoś zjawiska jako o mentalnie wyodrębnionej kategorii. Stałą informację o istnieniu zjawisk typowych dla jakiejś społeczności zawierają używane w niej kulturowe matryce semantyczne, utrwalone w języku w postaci pojedynczych leksemów, związków frazeologicznych, metafor, słów kluczy, retorycznych figur argumentacyjnych, konstrukcji gramatyczno-składniowych oraz gatunków tekstowych.

Język docelowy odwzorowuje mentalnie, podobnie jak język wyjściowy, kategorie postrzeniowe, różne dla zbiorowości posługujących się tymi językami. Mimo oczywistych różnic mentalnych między językami, istnieje potrzeba przekładu i chęć wzajemnego porozumienia, czyli rozmowy wynikającej z fascynacji obcością, przy jednoczesnym podkreśleniu własnej odrębności. Dlatego w dobrym tłumaczeniu chodzi nie tylko o równoznaczność, lecz o zachowanie dynamiki kulturowej, wypływającej z interakcji odmiennych konceptualizacji językowych dostępnego i obcego doświadczenia. Dzięki interaktywności w procesie konceptualizacji oryginał ulega wzbogaceniu także na podobnej zasadzie, jak dwa znaczy więcej niż jeden. Może być ona uzyskana na drodze substytucji, amplifikacji i redukcji pod warunkiem, że tłumacz świadomie kieruje konkretyzacją czytelnika tak, by ten potrafił wyciągnąć wnioski z konfrontacji obcego i swego. Obcość nie powinna więc być zacieraną nawet wtedy, gdy wymaga zmiany węzła dostępu do sensu oryginału jako zbyt egzotycznego dla odbiorcy. Dialog w przekładzie stanowi konfrontację postaw będących konsekwencją kultury wyjściowej i kultury docelowej osiąganą w drugim języku.

Szczególnie trudno zachować dialog wewnętrzny w tekstach artystycznych z powodu specyfiki języka symbolicznego. Jego wieloznaczność uzyskiwana środkami leksykalnymi, składniowymi, stylistycznymi i prozodyjnymi opiera się na sfunkcjonalizowanych w określonej kulturze matrycach semantycznych i stylistycznych, których nie można odtworzyć albo ich odtworzenie może zagrażać wartości artystycznej utworu. Zważywszy że przekład ma spełniać w swej równoznaczności z oryginałem taką samą, jak on funkcję pragmatyczną, kłopotliwą rekonstrukcję sensu zastępuje zwykle redukcją lub amplifikacją. W takim przypadku barierę stanowi nieobecność

¹⁰ Por. L. Talmy: *Towards a Cognitive Semantics*. Vol. 2. *Typology and Process in Concept Structuring*. Cambridge, Massachusetts 2003.

¹¹ Por. R. Lewicki: *Obcość w odbiorze przekładu*. Lublin 2000.

¹² Por. P. Ricœur: *Paradygmat tłumaczenia*. W: P. Ricœur, P. Torop: *O tłumaczeniu...*, s. 39—52.

w kulturze przyjmującej jakiegoś zjawiska jako mentalnie wyodrębnionej kategorii. Podjęcie się jego wtórnej konceptualizacji jest czynnością w pełni twórczą.

Wyjątkowo trudne do tłumaczenia są utwory wywodzące się z rzeczywistości wielokulturowej oraz z kultur pogranicza. Literatury słowiańskie w mniejszym lub większym stopniu nacechowane są wielokulturowością. Często rozwijały się na terenie pogranicza, a procesy zjednoczeniowe różnie semantycznie nacechowały dialektalny rejestr stylistyczny, np. języka chorwackiego.

Wielokulturowość w przypadku Bułgarii, Chorwacji, Czech, Serbii, Słowacji, Słowenii, a także Polski dotyczy przede wszystkim sfery mentalnej, powstałej na styku bizantyzmu, orientalizmu i okcydentalizmu, ukształtowanej przez dziedzictwo historyczne, kulturowe i społeczno-ustrojowe różnych wyznań chrześcijańskich i islamu. Na terenie południowej Słowiańszczyzny mamy do czynienia, w wyniku wydarzeń historycznych, z wielokulturowością, na którą składają się wzorce kulturowe: słowiańskie (bułgarskie, chorwackie, macedońskie, serbskie) oraz tureckie; a także wzorce słowiańskie (chorwackie, słoweńskie) oraz germańskie, romańskie i węgierskie. W kulturze Słowian zachodnich wzorzec słowiański (czeski, łużycki, polski, słowacki) zawiera w sobie ślady innych słowiańskich (np. rosyjski), a także można w nim odnaleźć ślady germańskie, tatarsko-tureckie i węgierskie. Należy podkreślić, że nie istnieje jeden słowiański wzorzec kulturowy, a niektóre kultury słowiańskie znacznie różnią się od siebie. W różnym stopniu wielokulturowość jest ich cechą konstytuującą. Kultury turecka (muzułmańska), bułgarska, serbska i macedońska (prawosławna) oraz chorwacka (katolicka), funkcjonując we wspólnej przestrzeni, nie stanowiły w pełni osobnych, niepowiązanych całości. Mimo silnych tendencji separatystycznych, przenikały się one nawzajem, tworząc swoisty amalgamat. Podobnie na terenie Słowenii, Czech i Słowacji wzorce słowiańskie, germańskie, włoskie i węgierskie (i częściowo chorwackie) uczestniczyły w tworzeniu modelu kultury słoweńskiej, czeskiej i słowackiej. W pewnym stopniu kultura polska także zawiera w sobie elementy bizantyjskie¹³, choć dominują okcydentalne (polskie, niemieckie, francuskie). Hybrydyzacja kultur nie jest zjawiskiem współczesnym. W przeszłości miała tylko węższy zasięg, ograniczony do sąsiadów i toczonych wojen, oraz była wstydliwie ukrywana. Każda kultura zawiera w sobie elementy innej¹⁴, a hybrydyzacja dotyczy nie tylko sąsiadów, powstaje także w interakcji z dominującymi w danym czasie matrycami mentalnymi, np. wpływ francuszczyzny w Polsce w XVIII w.

Powstałe mniej lub bardziej skomplikowane amalgamaty kulturowe stanowią odrębne całości tożsamościowe, odmienne od tych, z których pochodzą wybrane ich elementy. Są wielokulturowe ze względu na wpisane weń matryce semantyczne, będące wynikiem oryginalnej konceptualizacji typowego dla nich doświad-

¹³ Por. S. Piskor: *O tożsamości polskiej*. Kraków 1988, s. 7—81.

¹⁴ Por. W. Welsch: *Transkulturowość. Nowa koncepcja kultury*. W: *Filozoficzne konteksty rozumienia transwersalnego*. Cz. 2. Red. R. Kubicki. Poznań 1998, s. 195—222.

czenia. Możliwości ich ekwiwalentyzacji w przekładzie są ograniczone i zależą od dystansu, jaki dzieli kulturę oryginału od kultury przekładu, czemu w przedstawionym tomie prac poświęcone zostały rozprawy na temat przekładów bułgarsko-polskich, chorwacko-polskich i macedońsko-chorwacko-polskich. Jak się okazuje, tłumacze najczęściej rezygnują z przybliżenia odbiorcy polskiemu fenomenu wielokulturowości. Stosując redukcję, zbyt niewolniczo podporządkowują się domniemanym oczekiwaniom czytelników przekładu. Często nie doceniają ich ciekawości poznawczej dla obcości, posługując się autostereotypem rodzimym.

Zakładając jednak potrzebę ekwiwalentyzacji fenomenu wielokulturowości oryginału, pojawia się problem kultury trzeciej. Wielokulturowość nie może być utożsamiana z obcością kultury trzeciej nawet wówczas, gdy chociaż częściowo jest składnikiem kulturowych matryc semantycznych i elementem kodu kulturowego, realizowanym tekstowo za pomocą różnych znaków. Funkcjonuje w interakcyjnym modelu komunikacji literackiej po stronie aktu komunikacji na poziomie oryginału. W równym stopniu określa nadawcę, tekst i odbiorcę, ponieważ warunkuje motywy powstania i skutki odbioru tekstu. Motywacja i oddziaływanie zależą od kontekstu kulturowego i struktury społecznej, do których przynależą nadawca i odbiorca, a w którym dokonują oni percepcji świata, jego rozumienia i wyjaśniania, a także samorozumienia. Wszystko to wpływa na język i strukturę przekazu. Wielokulturowość stanowi więc naturalne środowisko aktu komunikacji, w którym uczestniczy oryginał.

W przekładzie oryginał zostaje skonfrontowany z inną czasoprzestrzenią o odmiennym nasyceniu różnorodnością spotykających się kultur. Obecnie nie ma kultury niezawdzięczającej czegoś innej kulturze lub niezawierającej w sobie elementów innych kultur. Niezależnie więc od modelu świata wpisanego w utwór przynależny do obszaru wielokulturowego, w kulturze docelowej mogą być nieobecne konceptualizacje z udziałem podobnych matryc semantycznych i wyobraźniowych nawet przy porównywalnym zróżnicowaniu wewnętrznym kultury przyjmującej. Wprowadzenie samej obcości w postaci kalki czy transpozycji nie spowoduje spotkania dialogowego bez nawiązania interakcji mentalnej z oryginałem.

Natomiast kultura trzecia jest kulturą obcą zarówno w oryginale, jak i w przekładzie. Nie zapewnia to zachowania tożsamości przekładu z oryginałem. W takim przypadku dialog międzykulturowy dotyczy nie tyle kultury trzeciej, ile przyczyn i charakteru jej sfunkcjonalizowania. W oryginale bowiem obcość przedstawiona jest z punktu widzenia jednostki, zbiorowości i języka kultury wyjściowej. Kultura trzecia tylko pozornie bywa przywoływana w celach referencyjnych. Przekład stanowić więc może replikę sposobu widzenia kultury trzeciej w oryginale. Jednocześnie wchodzi w interakcję z innymi tekstami literatury rodzimej, przedstawiającymi tę właśnie kulturę trzecią, niezależnie od swej woli, jak słoweńskie tłumaczenie reportażu z Afryki Ryszarda Kapuścińskiego z esejami i reportażami o Afryce Sonii Porle.

Zdarza się, że utwór literacki pochodzący z przestrzeni wielokulturowej zawiera w sobie motywację kontekstową, lecz jej autor dostrzega obcość któregoś z elementów tej przestrzeni, jak Ivo Andrić w opowiadaniu *U musafirham*. Pomięcie lub wyolbrzymienie zastosowanych w oryginale matryc nie tylko niszczy ambiwalentny stosunek do wielokulturowości, lecz nie daje możliwości podjęcia dialogu, jaką stwarza wielokulturowość w procesach identyfikacyjnych.

Dialog ma miejsce w przestrzeni tekstu przekładu, czyli wewnątrz drugiego tekstu, oraz w przestrzeni kultury przyjmującej, tzn. w procesie recepcji. Intertekstualność przekładu jest więc zjawiskiem złożonym: określają ją relacje wewnątrztekstowe (z oryginałem, z literaturą rodzimą, a także tłumaczoną) oraz relacje zewnętrzne z innymi tekstami kultury¹⁵.

Czytelnikowi po to, by odczytać wewnętrzny dialog międzykulturowy w przekładzie, wystarczy jego doświadczenie lekturowe i kulturowe, a po to, by zaakceptować obcość — zachowanie równowagi między tym, co podobne i pokrewne, a tym, co różne. W ten sposób odmienność może stać się czynnikiem kreatywnym, choć bywa i tak, że jest przejmowana w całości, a na twórcze efekty trzeba czekać. Zawsze jednak pojawia się interakcja między swoim a obcym w formie potwierdzenia (wchłonięcia) albo negacji (warunku koniecznego do samookreślenia).

Najczęściej obecnymi wyznacznikami pokrewieństwa i odrębności oryginału w mentalności przyjmującej są dziedzictwo historyczno-kulturowe oraz odległość systemowa języków. Czynniki te mogą łączyć kultury i dzielić zarówno w przypadku daleko posuniętego podobieństwa, jak i różnicy. Nietożsamy w swej istocie, jak i w skutkach jest fakt przynależności ziem polskich i słoweńskich do monarchii austro-węgierskiej ze względu na: czas, zasięg, bagaż doświadczeń państwowych, ustrojowych i niepodległościowych oraz stopień świadomości politycznej. W różny więc sposób oba narody dotknęła Miłoszowska „niesprawiedliwość historii”, choć poczucie niesprawiedliwości łączy emocjonalnie oba narody, wywołując jednak inne reakcje: buntu i nostalgicznego cierpienia. Więcej spokrewnia w tym względzie Słoweńców z Czechami, przy jednoczesnej różnicy w zakresie doświadczeń państwowych i świadomości politycznej.

Dziedzictwo historyczno-kulturowe obejmuje także doświadczenie religijne (wyznaniowe) i obyczajowo-zwyczajowe. Związek między dziedzinami doświadczenia ma wpływ na typ postrzegania, wyraźny w sztuce i w języku, zaświadcza- jąc, mimo hybrydyzacji, o odmienności poszczególnych zbiorowości (nie tylko jednostek). Doświadczenia historyczne i w szerokim rozumieniu kulturowe funkcjonują jako mentalnie wyodrębnione kategorie w konceptualizacji językowej na poziomie systemów i ich użycia w procesie utekstowiania świata¹⁶. Utekstowienie

¹⁵ Intertekstualność rozumiem szerzej niż A. Majkiewicz: *Intertekstualność — implikacje dla teorii przekładu*. Warszawa 2008, co sygnalizowałam w książce zatytułowanej *Wzorzec, podobieństwo, przypomnienie*. Katowice 1998, s. 10—26.

¹⁶ Na podstawie podobnych spostrzeżeń Anna Wierzbicka wyróżnia słowa klucze kultury; por. A. Wierzbicka: *Słowa klucze. Różne języki — różne kultury*. Tłum. I. Duraj-Nowosielska. War-

odbywa się dzięki budowaniu relacji retoryczno-mentalnych za pomocą sygnałów leksykalnych, morfologicznych, składniowych i stylistycznych w granicach obowiązującego stylu komunikacji kulturowej, odzwierciedlając strukturę mentalną określonej zbiorowości. Inna jest mentalność wielokulturowa, jawna lub ukryta, a inna jednokulturowa, często z definicji, ponieważ w świecie nowożytnym, a szczególnie współcześnie, trudno byłoby taką odnaleźć.

Retoryczność dyskursu będącego „sensem” i „zdarzeniem” — według Ricoëura — wyraża i komunikuje jakieś doświadczenie za pomocą leksykalnych wykładników takich, jak: leksyka i polisemia oraz informacja leksykalna o charakterze referencyjnym. W zakresie informacji referencyjnych szczególną rolę odgrywają (jako punkty zakotwiczące dialog): informacje nacechowane diachronicznie (np.: Wielce Szanowny, jejmość itp.), dialektalnie, społecznie lub zawodowo, informacje zawarte w rejestrze języka, w wyborze leksemów o możliwościach presupozycyjnych (np.: płacze — ryczy, krzyczy — wrzeszczy, brzydki — wstrętny itp.), a także określenia atrybutywne (np.: poprzedni, następny, wcześniejszy, późniejszy). Osobne miejsce zajmują jednostki leksykalne silnie nacechowane historycznie, kulturowo i obyczajowo, np.: wyrażenia idiomatyczne, przysłowia, *cliché* (z punktu widzenia oryginału), wypowiedzi grzecznościowe, powiedzenia, paradoksy językowe.

Po to, by dyskurs zaistniał w strukturze tekstowej, konieczne jest zastosowanie reguł gramatycznych, pozwalających na zakomunikowanie sensu. Nośnikami sensu są struktury morfologiczno-składniowe. Użycie kategorii liczby, rodzaju, posiadania, określoności, aspektu, trybu, osoby, czasu, spójników, przymków itp. stanowi strukturalny nośnik informacji, który może stanowić podstawę dialogu międzytekstowego i międzykulturowego lub tworzy często barierę nie do przekroczenia w przekładzie.

Podobnie dzieje się na poziomie sygnałów leksykalnych i stylistycznych. Przeniesienie stylistyki oryginału wymaga od tłumacza odczytania relacji między modelem świata w oryginale a językiem utworu oraz świadomości pułapek tkwiących w obcej i rodzimej leksyce, morfologii i składni, którymi manipulując, autor przekazuje informację, odkrywa sens i sprawia przyjemność estetyczną czytelnikowi. Respektując funkcję spełnianą przez utwór literacki, tłumacz powinien więc uwzględnić mechanizm asocjacji i sposób budowania informacji oraz emocji sygnalizowany w oryginale między innymi za pomocą figur retorycznych, jak i całej stylistyki podkreślającej wagę i wyjątkowość użycia języka (na poziomie makrostruktur, np.: rama, akapity, tytuły itp., oraz mikrostruktur: leksykalnych, morfologicznych, stylistycznych). Autor ustosunkowuje się bowiem do obowiązujących konwencji artystycznych, będąc jednocześnie ich twórcą.

szawa 2007. Próbuję zwrócić uwagę, że kategorie mentalne są konceptualizowane nie tylko na poziomie leksyki, lecz we wszystkich elementach struktury języka i we wzajemnych relacjach między nimi.

Dialog międzykulturowy utrudniają w przekładzie: bariery kulturowe, formy informacji semantycznej, np. w postaci słów kluczy kultury (por. *leśniczówka*, *dworek*, *hrepenenje*, *sevdaminki*, *pabitel'*), formy nacechowanego użycia kategorii gramatycznej (np. słoweńska *dvojina*, serbski aoryst, polskie imiesłowy), brak zjawiska skategoryzowanego w języku wyjściowym. Inną przyczynę braku dialogu w przekładzie lub dialogu, w który przekład wchodzi, stanowi tendencyjność tłumacza lub polityki kulturalnej oraz niewysokie kompetencje tłumacza, utrudniające mu poruszanie się wśród różnych intertekstów.

Translatorski dialog międzykulturowy ma formę utekstowioną tylko wtedy, gdy czytelnik przynajmniej na którymś z wyróżnionych poziomów odczuwa pociągającą, choć nie zawsze nazwaną obcość.

Natomiast dialog zewnętrzny dotyczy całości konceptu artystycznego (makrostruktury), konfrontowanego dzięki rekontekstualizacji oryginału z kulturą i przyzwyczajeniami rodzimymi. Jeżeli do dialogu nie dochodzi, to należy za to winić tłumacza, a także wydawcę albo obu jednocześnie, ponieważ oznacza: słabe wykonanie pracy przez tłumacza lub niewłaściwy wybór obcego autora i jego dzieła.

W prezentowanych w niniejszym tomie rozprawach autorzy opisują i interpretują różne poziomy zdialogowania (najczęściej leksykalny), próbują określić przesłanki pozwalające, jak i uniemożliwiające podjęcie dialogu, a także negatywny czy niechętny stosunek niektórych tłumaczy do takiego dialogu.

Bożena Tokarz

Indeks autorów

- A**
Alcaraz Enrique 138
Aleksandrowa Nadeżda 66
Andrić Ivo 19, 62—63, 106—113, 115—121, 126, 217
Andruchowycz Jurij 236—237
Andrzejewski Jerzy 11
Anić Vladimir 149
Anusiewicz Janusz 25, 27
Arabski Janusz 140
Arystoteles 38, 40, 258
Asnyk Adam 263
Augustyn Aureliusz (święty Augustyn) 175
- B**
Bachtin Michaił 15, 84, 86, 103
Badurina Lada 96
Bağlajewski Arkadiusz 238
Bajza Jozef Ignac 259
Bąk Krystyna 218, 229
Balabán Jan 186
Balcerzan Edward 13, 26, 235, 239, 252—254, 257, 269—271, 296, 304, 316
Baluch Jacek 176, 270
Banaś Monika 236
Bańko Mirosław 150, 153
Barańczak Stanisław 26, 37, 44—45, 71, 270
Bart Andrzej 291
Barthes Roland 140
Bartmińska Izabela 59
Bartmiński Jerzy 59, 131, 148, 158
Bassnett Susan 109
Bátorová Mária 263
Bauman Václav 196
Bednarczuk Monika 111
Bednarczyk Anna 26, 53, 218
Benešić Julije 107, 226, 230
- Berman Antoine 89
Bezruč Petr 176
Biedermannová Carola 197
Bielaszewski Franciszek A. 182—183
Bielec Dorota 168
Bobrownicka Maria 10, 27
Bogusławski Antoni 111
Bojadziew Todor 54
Bolecki Włodzimierz 35, 284
Boškovski Petar 32
Bowker John 147
Brdečková Tereza 206—207
Breton André 190
Brooke-Rose Christine 122
Broz Ivan 96
Bryll Ernest 256
Buczek Marta 235, 250, 315
Buczyńska-Garewicz Hanna 85
Bukowski Piotr 87, 120, 284, 286
Burián Václav 205
Burszta Wojciech J. 132
Burzyńska Anna 44, 122, 132, 285
Bytniewski Paweł 26
- C**
Camus Albert 140, 273
Cankar Ivan 8, 11
Car Anna 173
Carroll Joh Bissell 38
Carroll Lewis 254—255
Celin Luis Ferdinand 190
Cesarec August 32
Chalupecký Jindřich 178
Chamberlain Lori 289
Charałampiew Iwan 55
Chlewiński Zdzisław 40

- Chuchma Josef 204
 Codol Jean-Paul 65
 Collini Stefan 122, 272
 Crnjanski Miloš 217
 Cruse Alan D. 142
 Culler Jonathan 122, 252
 Czaplejewicz Eugeniusz 28
 Czaplińska Joanna 190
 Czapliński Przemysław 237, 242, 292
 Czciбор-Piotrowski Andrzej 181—183, 187,
 255
 Czerwiński Maciej 83—86, 90, 97, 104—105,
 311
 Czuruk Bolesław 217
 Czyżewski Aleksander 217
- Ć**
 Ćirlić Branko 217
 Ćirlić Elżbieta 217
- Č**
 Čapek Karel 171, 176, 186
 Čapek-Chod Karel Matěj 186
 Čašule Ilija 32
 Černý Václav 165, 200
 Čolović Ivan 281—282
 Čop Matija 8—9, 11
- D**
 Dąbek-Wirgowa Teresa 62
 Dąbrowska Anna 25, 27
 Dąbrowska-Partyka Maria 89
 Dąbska-Prokop Urszula 25
 Danilczenko Kamila 63
 Derrida Jacques 106, 132
 Dickens Charles 38, 289
 Donczew Anton 62—64, 67—68
 Dostojewski Fiodor 273
 Dousková Irena 177, 185—187
 Dudko Bożena 145
 Duszak Anna 26
- E**
 Eco Umberto 38, 84—85, 122, 271—272, 315
 Eichler Patrik 205, 211—212
 Etkind Alexander 154
- F**
 Fast Piotr 14, 37, 47, 53, 55, 58, 74, 123—124,
 173, 239, 247, 253—256, 298
 Filipek Małgorzata 215, 231, 312
 Filipowicz-Rudek Maria 218—219, 230
 Fish Stanley 122
- Fiske John 132
 Fiut Andrzej 249
 Fleischer Michael 27, 34
 Foucault Michel 15, 126
 Frančić Vilim 107, 111—112, 216
- G**
 Gadamer Hans Georg 235, 270
 Geertz Clifford 126—127, 129, 131, 133
 Gieysztor Aleksander 11
 Głowiński Michał 88, 252, 295—298
 Glumac Branislav 28, 32
 Goddard Cliff 39
 Gogol Nikołaj 33
 Gołab Zbigniew 14
 Gołąbek Józef 217
 Gombrowicz Witold 163, 211, 292, 298
 Gosk Hanna 237
 Gott Karel 197—198, 204—205
 Gradewa Rosica 65
 Greenbaum Sidney 43
 Greenblatt Stephen 44
 Greimas Algirdas Julien 84
 Gretkowska Manuela 193
 Grgić Iva 34
 Grodziński Eugeniusz 58
 Gromová Edita 252
 Grosbart Zygmunt 27
 Grosman Meta 289
 Grozdek Georgi 63
 Grzegorzczkowska Renata 154
 Grzesik Łukasz 164
- H**
 Hall Edward T. 146
 Handke Peter 274—277
 Haneczok Iwona 37, 49, 316
 Harák Ivo 169
 Hartwig Julia 8
 Hašek Jaroslav 178, 184—185, 187—188, 191
 Havel Václav 173, 200, 204, 209
 Heidegger Martin 126, 270—271, 289
 Heinz Adam 14
 Hejwowski Krzysztof 26, 35, 156, 244, 248,
 251, 298
 Heydel Magdalena 87, 120, 284, 286, 296—297
 Heydrich Reinhard 199
 Hierowski Zdzisław 181, 260
 Hodrová Daniela 197, 319
 Hölderlin Friedrich 13, 281

- Horacy 13
House Juliane 139
Hrabal Bohumil 163—164, 177, 181—183,
185—188, 192, 204, 255, 319
Huelle Paweł 183, 192, 284, 290, 292—293, 318
Hughes Brian 138
Hůlová Petra 194
Hurban Jozef Miloslav 261—262
Husák Gustáv 198
Husserl Edmund 270
Hvišč Jozef 261, 263
Hvižd'ala Karel 168
- I**gow Swetlozar 63
Ingarden Roman 285, 289—290, 294
- J**agiello Michał 262
Jakobson Roman 284—285
Janaszek-Ivaničková Halina 179
Jančar Drago 269, 273—282
Janevski Slavko 32
Janikowski Przemysław 53, 124, 239, 247, 254
Janus Elżbieta 84
Jergović Miljenko 83, 88, 90—91, 93—94,
96—97, 100, 103—105
John Jaromír 176
Jowkow Jordan 53, 55—57, 59—60, 67
- K**aczorowski Aleksander 178, 206
Kaden-Bandrowski Juliusz 217
Kafka Franz 164, 191, 204, 209
Kałaga Wojciech 74, 123, 132
Kałużny Jerzy 236
Kapuściński Ryszard 18, 144—151, 153—155,
157—160
Karadžić Vuk 96
Kardela Henryk 87
Kardyni-Pelikánová Krystyna 177
Karvaš Peter 260
Karwowska Bożena 237
Kasperska Iwona 219
Kasperski Edward 28
Kaźmierczak Marta 246
Kelera Józef 10
Kempny Marian 127
Kepeski Petar 28, 32
Kępiński Andrzej 230
Kieniewicz Stefan 11
Kilkewicz Aleksander 148
Klajn Ivan 155
Klaus Václav 191, 198
Klemensiewicz Zenon 55
Klíma Ladislav 191
Kochanowski Jan 13, 299—300, 302—304
Kocijan Gregor 10
Koczur-Lejk Klaudia 178—179
Kolář Jiří 169
Kołodziejczyk Dorota 238—239
Koneski Blaże 32—33
Konieczna-Twardzikowa Jadwiga 218—219,
230, 296
Kopaliński Władysław 147
Kornhauser Julian 124
Koruzza Jože 10
Kos Janko 303
Kovacheva Adriana 61, 79, 316
Kozak Jolanta 218—219, 225, 229, 255
Kozioł Andrzej 179
Krakar Łojze 10—11
Kraśniński Zygmunt 261—263
Kraskowska Ewa 284, 287
Kristeva Julia 288
Krlęza Miroslav 89—91, 102—103
Kroh Antoni 178—180, 187, 255
Kropiwek Urszula 218, 230
Kubicki Roman 17
Kubišová Marta 198, 204, 210, 212
Kuczok Wojciech 192, 201, 287—288, 292
Kundera Milan 13—14, 164, 188, 197—198,
200, 274, 289, 291
Kurkowska Halina 10, 41
- L**akoff George 40
Langacker Ronald 40—41
Laskowski Roman 154
Lazarević Lazar 217
Lazorčaková Tatjana 261
Lebiedziński Henryk 142
Lederer Jiří 167—168, 211
Lefevere André 119—120
Legeżyńska Anna 35, 296
Leśmian Bolesław 299—301, 303—305
Leszczyński Rafał 178
Lewicki Roman 15, 25—26, 46, 53, 58, 236
Libura Agnieszka 239
Lukszyn Jurij 27

- Ł**otman Jurij 84
Madany Edward 178
 Magiera Jan 216—217
 Magris Claudio 140
 Majdzik Katarzyna 122—124, 126, 131, 136—137, 316
 Majkiewicz Anna 19, 251, 298
 Małczak Leszek 106, 121, 316
 Marčok Vilem 263
 Marinelli Luigi 26
 Markowski Michał Paweł 44, 122, 132, 285
 Martinovski Vladimír 27
 Marušiak Jozef 236, 240, 243, 245, 249
 Masaryk Tomáš Garique 165, 200, 204
 Masłowska Dorota 192—195, 200, 202, 292
 Matějka Ivan 206
 Matevski Mateja 32
 Mathauser Zdeněk 189
 Matvejević Predrag 140, 143
 Mayenowa Maria Renata 84
 McDowell John 84
 McHale Brian 292—293
 Meschonnic Henri 13, 281
 Michalski Kazimierz 235, 271
 Michnik Adam 281—282
 Mickiewicz Adam 7—12, 263, 319
 Mikula Valer 263
 Millati Piotr 237
 Milne Alan Alexander 254
 Miłosz Czesław 11, 19
 Miodyński Lech 25, 27, 32, 36, 317
 Mizińska Jadwiga 26
 Mleczko Joanna 53, 60, 313
 Mojsova-Čepiševska Vesna 32
 Mrlian Rudolf 261
 Mroczek Izabela 190, 203, 212, 317
 Mrozek Sławomir 10, 260
 Mrštík Alois 176
 Mrštík Vilém 176
 Müglová Dana 252
 Muszyńska Anna 295, 305, 317
 Muszyński Zbysław 87
 Mutafczijewa Wera 61—64, 67—70, 72—78
Nakovski Petre 28
 Nałkowska Zofia 10
 Navara Luděk 212
 Nawrocki Witold 179
 Nedelczew Michał 63
 Nenadál Radoslav 196
 Newmark Peter 35
 Nowicka Ewa 127
 Nowicka-Jeżowa Alina 26
 Nušić Branislav 216
 Nycz Ryszard 35, 169, 170
Okopień-Sławińska Aleksandra 283
 Okulicz-Kozaryn Radosław 236
 Olbracht Ivan 176
 Olędzka-Frybesowa Aleksandra 26
 Olszewska Irena 107, 217
 Olszta Agata 247
 Ong Walter 175
 Orski Mieczysław 238
 Ostravak Ostravski (pseudonim artystyczny) 186
 Ouředník Patrik 171
 Ozick Cynthia 163
Paracelsus 180
 Patočka Jan 168, 200
 Pavera Libor 188, 202, 318
 Pawłowska Halina 197
 Peirce Charles Sanders 84—85, 99, 132
 Pekař Josef 200
 Petrík Vladimír 263
 Petrow Iwajło 67
 Piętaś Stanisław 9
 Piotrowska Maria 242
 Pípková Kateřina 205
 Pisarska Alicja 295
 Piskor Stanisław 17
 Placák Petr 196
 Pogačnik Jože 10
 Poláček Karel 176, 186
 Polański Kazimierz 14, 145
 Popovič Anton 251—253, 287
 Popovski Ante 34
 Porle Sonia 18
 Pranjic Krunoslav 115
 Pregelj Barbara 269
 Prešeren France 8, 10, 303
 Procházková Lenka 170, 210
 Procter Paul 147, 154
 Prus Bolesław 9
 Przyboś Julian 11

- Przybyszewski Stanisław 189
 Pucek Zbigniew 126—127, 129
 Pycia Paulina 144, 160, 318
 Pynsent Robert B. 169, 173
- Q**uirk Randolph 43
- R**achwał Tadeusz 255
 Radiczko Jordan 67, 316
 Rajewska Ewa 254—255
 Rajewski Maciej 87
 Rakšanyiová Jana 252
 Redliński Edward 165
 Rej Mikołaj 10
 Reymont Władysław 9
 Richterová Sylvie 169
 Ricoeur Paul 13, 15—16, 20, 239, 269, 271, 281—282
 Riffaterre Michael 87
 Robert Maciej 164
 Rokicki Jarosław 236
 Rorty Richard 122, 289
 Rosch Eleanor 40
 Rosner Katarzyna 15, 271
 Rostworowski Emanuel 11
 Roth Juliana 27
 Roth Klaus 27
 Roubal Ján 261
 Rožanc Marjan 274
 Rzewuska Elżbieta 237
- S**apir Edward 37—38, 145
 Schaff Adam 10
 Schauer Hubert Gordon 200
 Schleiermacher Friedrich 251—252, 257
 Schloezer Boris de 273
 Seifert Jaroslav 164
 Senczyszyn Diana 242
 Sewan Sewda 66
 Shapcott Thomas 32
 Sieczkowski Andrzej 178
 Sienkiewicz Henryk 100, 102—103
 Simpson John 157
 Sinatra Frank 197
 Skibińska Elżbieta 218
 Skorupka Stanisław 10, 41
 Sławiński Janusz 256—257, 284
 Słonimski Antoni 263
- Słowacki Juliusz 8—11, 263
 Sobol Elżbieta 151
 Soliński Wojciech 35
 Spitzer Leo 14
 Sprusiński Michał 32
 Spyрка Lucyna 251, 256—257, 261, 264—265, 314
 Staff Leopold 8, 10, 12, 263
 Stamać Ante 115
 Stanew Emilian 62—64
 Stanković Borisav 215—225, 227—231
 Stanzel Vladimír 206
 Starowiejska-Morstinowa Zofia 111
 Stasiuk Andrzej 134—135, 235—240, 245, 247—250, 287—288, 290—291
 Steiner Georg 88, 270
 Stillman Edmund 41
 Stoew Genezo 63—64, 66
 Stojanow Zachari 67, 221
 Stritar Josip 274
 Subotin Stojan 108
 Szahaj Andrzej 122—123, 132
 Szamburski Rafał 183
 Szczepańska Elżbieta 177, 179
 Szczepański Jan Alfred 217
 Szczygieł Mariusz 179, 192—193, 197—199, 203—207, 209, 211—212
 Szymborska Wisława 8, 12, 126
- Ś**liziński Jerzy 108
 Świeściak Alina 123
 Święch Jerzy 257
- Š**enoa August 90, 102—103
 Šiklová Jiřina 196
 Škreb Zdenko 115
 Škvorecký Josef 164
 Šopov Aco 32
 Šuler Galos Jasmina 283, 293—294, 318
 Šurmin Đuro 150
- T**abakowska Elżbieta 26, 40—42, 87, 155, 239—240
 Talew Dimitry 66
 Talmy Leonard 16
 Tazbir Janusz 11
 Todorovski Gane 32
 Tokarczuk Olga 192, 285, 290, 320

- Tokarz Bożena 12, 14, 21, 47—48, 53, 59,
123—124, 126, 173, 178, 239, 249, 269—
270, 282, 295—297, 299, 304, 318
- Tołstoj Nikita 27, 38
- Tomaszkiewicz Teresa 295
- Topol Jáchym 177, 184, 186—187, 190—191,
319
- Torop Peeter 13, 16, 235, 242, 269, 281
- Toury Gideon 255, 263
- Trybuś Krzysztof 236
- Tulli Magdalena 290, 292
- Tuwim Julian 8, 12, 263
- Tworuszka Monika 147
- Tworuszka Udo 147
- Tymoczko Maria 286
- U**grešić Dubravka 122—131, 133—137, 282
- Urbańczyk Stanisław 53
- Uroševik' Vlada 32
- Uspienski Borys 84—85, 97
- V**aculík Ludvík 163—174
- Vančura Vladislav 176, 186
- Vaněčková Galina 35
- Venuti Lawrence 225, 251, 257
- Vilikovský Pavel 258—260, 319
- Vítova Lenka 175, 183, 187, 319
- Vrinat-Nikolov Marie 62, 66—68
- W**aldenfels Bernhard 138—139
- Warchał Mateusz 138, 143, 319
- Wasilewska Wanda 9
- Wawrzekiewicz Marek 31—32
- Wazow Iwan 66
- Ważyk Adam 9, 37, 39, 41—42, 45—46,
48—49
- Wąchocka Ewa 261
- Weiner John 157
- Welsch Wolfgang 17
- Wereszycki Henryk 11,
- West Rebecca (właśc. Cicely Fairfield) 32
- Whorf Benjamin Lee 37—38, 145
- Wiegandt Ewa 236
- Wierzbicka Anna 11, 19, 26, 33, 35, 37—39
- Wierzbicka Katarzyna 108, 111
- Wierzbicki Jan 107—108, 112
- Wierzbicki Piotr 11
- Winczer Pavol 261—262
- Winkin Yves 131—132, 135—137
- Witkacy (właśc. Witkiewicz Stanisław
Ignacy) 260
- Witkowski Michał 195—196, 202
- Wittlin Józef 111
- Wojtasiewicz Olgierd 54—55, 57
- Wojtyła Karol 47, 263
- Wolpe Henryk 9
- Wysłouch Seweryna 26
- Wyspiański Stanisław 9, 164, 260—261, 288
- Z**arek Józef 163, 174, 315
- Zdanczewicz Tadeusz 64
- Zdunkiewicz-Jedynak Dorota 46
- Zeman Josef 166
- Zeman Zdenko 106
- Zidek Petr 203
- Zieliński Bogusław 32, 62, 64, 225
- Zitková Irena 206
- Złomislić Marko 106
- Ż**eczew Tonczo 63
- Żemła Katarzyna 14, 19, 254—255
- Żeromski Stefan 9
- Żółkiewski Stefan 35
- Żuk Anna 26
- Żylko Bogusław 85, 97
- Ž**arnov Andrej 261, 263
- Živančević Milorad 108
- Živanović Đorđe 147

Indeks tłumaczy

A.A. 163

Abrahamowicz Danuta 163, 169, 315
Abriszewski Krzysztof 132
Adamczyk Monika 254—255

Balas Robert 40

Baran Bogdan 235
Bazielich Wiktor 216—217, 224, 226—229
Bielaszewski Franciszek A. 182—183
Bieńczyk Marek 13
Bieńkowski Zbigniew 31
Bieroń Tomasz 122, 272
Bogusławska Magdalena 31—32
Bratkowski Piotr 168
Bregant Mihael 9

Ćirić Dorota Jovanka 124—125, 130, 133
Ćirić-Straszyńska Danuta 110, 124, 140, 226

Čapek Václav 207

Derdowska Joanna 185, 187
Dobrzański Michał 147
Drozdowski Bohdan 29—30, 32
Dukanović Alija 107, 110, 112, 114, 116—121,
215—220, 224—225, 227—230
Duraj-Nowosielska Izabela 19
Dvořáčková Vlasta 165

Engelking Leszek 184, 187

Fast Jakub 255
Frančić Vilim 107, 111—112, 216
Fras Slavko 274

Gałazka Wojciech 53, 56—59

Gierczak Aleksandra 132
Głaz Adam 39
Główczewska Klara 145, 147, 151, 153—154,
156—157, 159—160
Godlewski Piotr 168, 183, 187
Gogolewska Bożena 29—30, 32
Gogolewski Stanisław 29—30, 32
Goszczyńska Joanna 167
Graff Piotr 15, 271
Grajewski Wincenty 15, 86
Gregorová Bára 195, 201

Hearthman Paweł (Piotr Godlewski) 168

Hulim Julia 31
Hulka-Laskowski Paweł 178—180, 187, 255

Jagodziński Andrzej S. 168

Jeništa Jan 195, 201
Jeż Nikolaj 8—9, 11, 287, 298
Jołówka Teresa 38

Kalaga Wojciech 74, 123, 132

Kalita Halina 62—63, 70, 73—74, 107, 217,
219—220, 225, 227—229
Karpowicz Agnieszka 132
Karpowicz Tymoteusz 160
Kawecka Zofia 216
Kovačik Marián 260
Krakar Lojze 10—11
Korzyk Krzysztof 39
Królikowski Dionizy 217
Kubińska Olga 88, 270
Kubiński Wojciech 88, 270

- Kuligowska Halina 167
 Kuralt Marin 11
- L**
 Ludwik Dušan 10
 Lwowska Agnieszka (Piotr Bratkowski) 168
- Ł**
 Łatuszyński Grzegorz 31
 Łukasiewicz Małgorzata 235
- M**
 Marianowicz Antoni 255
 Maruśiak Józef 236, 240, 243, 245, 249
 Mecenas Waciuś (Teitelbaum Wacław) 216
 Michalski Krzysztof 235, 271
 Mikešová Ivana 201
 Milič Jolka 269
 Mirek Ryszard 85
- O**
 Olszewska Irena 107, 217
 Oździńska Joanna 170
- P**
 Papierkowski Stanisław 217
 Petryńska Magdalena 104—105
 Pokąska Agnieszka 156
 Pokojska Agnieszka 40, 239
 Pomorska Joanna 269, 275—277, 279—280
 Poraj O. 217
 Pretnar Tone 11, 12, 299, 303, 305
 Pucek Zbigniew 126—127, 129
- R**
 Rahelić Srđan 106
 Rajčić Biserka 145, 147, 149, 151, 153—154,
 156—157, 159—160
 Rajski Adam (Joanna Goszczyńska) 167
 Rosner Katarzyna 15, 271
- S**
 Sadza Agata 120
 Salwa Piotr 271
 Sedlák Ján 261
 Sieradzki Ignacy 252
 Sikora Sławomir 127
 Skucińska Anna 87
 Słomczyński Maciej 254—255
 Smolej Witomir 274
 Sojka Erich 165, 261
 Solecka Kazimiera 31—32
- Sovre Anton 7
 Stachová Helena 207, 211—212
 Stachowski Jan 182, 187
 Stanosz Barbara 37
 Stawiński Janusz 129
 Stern Anatol 28
 Stępnia Wanda 11
 Stiller Robert 254—255
 Stoberski Zygmunt 31—32, 107
 Swoboda Tomasz 13, 235, 239, 269
- Ś**
 Śliwiak Tadeusz 31
 Śmigieński Mirosław 164
 Śniegocka Kalina (Halina Kuligowska) 167
- Š**
 Šalamun Biedrzycka Katarina 288, 290
 Štefan Rozka 7—12, 298, 317
 Štercová Emília 256, 260
- T**
 Tokarski Ryszard 39
 Tuwim Irena 254
- U**
 Udovič Jože 10
 Ułaszek Stanisław 13, 235, 239, 269
 Unuk Jana 12, 284, 285, 288, 290, 318
- V**
 Vodnik France 11, 285
 Vujičić Petar 41
- W**
 Waczków Józef 178—180, 187, 255, 258—
 259
 Wawrzkiwicz Marek 31—32
 Wierzbicki Jan 107—108, 112
 Wierzbicka Bartosz 254
 Włodek Adam 29
- Z**
 Zawiliński Roman 216
 Zimand Roman 37, 168
 Znatowicz-Szczepeńska Maria 107, 109—110,
 112, 114, 116—121, 217
- Ż**
 Żyłko Bogusław 85, 97
- Ž**
 Žarnov Andrej 261, 263

Noty o Autorach

Buczek Marta, ur. w 19.01.1971 r. w Zawierciu, dr, adiunkt w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Literaturoznawca, słowacystka, zajmuje się historią literatury słowackiej, teorią literatury i teorią przekładu. Jest autorką książki pt. *O polskich przekładach Vincenta Šikuli* (2010). Współautorka tomu zatytułowanego *Z dziejów podmiotu i podmiotowości w literaturach słowiańskich XX w.* (współredakcja B. Czapik-Lityńska, 2005). Najważniejsze publikacje: *Z dziejów podmiotu i podmiotowości w literaturach słowiańskich XX wieku* (2005, współredakcja zbioru); *Podmiot w prozie pokolenia „Młodej tvorby”* (2005, artykuł w tomie zbiorowym); *Świat przedstawiony prozy Vincenta Šikuli w przekładzie Danuty Abrahamowicz*. (2005, artykuł w tomie zbiorowym); „*Dziennik Bridget Jones*” *Helen Fielding w przekładzie polskim i słowackim* (2005, artykuł w tomie zbiorowym); *Podstawy filozoficznej wizji człowieka i świata w twórczości Vincenta Šikuli* (2002, artykuł w tomie zbiorowym); *Komparatystyka literacka w procesie wartościowania przekładu* (artykuł w tomie zbiorowym).

Czerwiński Maciej, adiunkt w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Zajmuje się semiotyką (kultury), studiami nad dyskursem, socjolingwistyką i stylistyką, zarówno w ujęciu teoretycznym, jak i empirycznym. Bada języki literackie i tradycje literackie w chorwackiej kulturze piśmienniczej (XIX i XX w.), a także postjugosłowiańskie teksty historyczne, medialne i literackie (głównie eseistykę i prozę). Jest autorem wielu rozpraw naukowych (m.in.: *Syndrom wielojęzyczności we współczesnych językach i literaturach narodów byłej Jugosławii*, 2008; *Dyskursy i ich porządek w społecznej heteroglosji*, 2007), książki autorskiej (*Język, ideologia, naród. Polityka językowa w Chorwacji a język mediów*, 2005), współredaktorem dwu kolejnych (m.in. *Josip Juraj Strossmayer, Chorwacja, ekumenizm, Europa*, 2007), tłumaczem (Umberto Eco: *Teoria semiotyki*), krytykiem literackim i publicystą (np. „Tygodnik Powszechny”).

Filipek Malgorzata, ur. w Międzyzlesiu (woj. dolnośląskie), doktor nauk humanistycznych, adiunkt w Zakładzie Serbistyki Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Zainteresowanie naukowe: literatura serbska XX w., podróżopisarstwo, przekładoznawstwo. Najważniejsze publikacje: monografia *Literatura serbska w Polsce międzywojennej* (2003); *Poezja Jovana Ducicia w Polsce międzywojennej* (2000, artykuł w tomie zbiorowym: *Србија и српска књижевност у Пољској између два светска рата* (2002, artykuł); *Сремчев роман „Пон Тура и пон Спура” код Пољака* (2006, artykuł w tomie zbiorowym); *Pomiędzy rzeczywistością a wizją. Hiszpańskie fascynacje Rastka Petrovicia* (2006, artykuł); *Успомене на Шпанију у прози Јелене Димитријевић „Седам мора и три океана. Путем око света* (2008, artykuł w tomie zbiorowym).

Haneczok Iwona, ur. w 1984 w Chorzowie (woj. śląskie), mgr, doktorantka w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jej zainteresowania skupiają się wokół językoznawstwa kognitywnego, psycholingwistyki, antropologii kulturowej oraz kulturowej teorii literatury.

Kovacheva Adriana, mgr, doktorantka w Zakładzie Literatury XX w., Teorii Literatury i Sztuki Przekładu, absolwentka filologii polskiej na UAM. Pracę magisterską o polskich tłumaczeniach prozy Jordana Radiczkowa, wyróżnioną pierwszą nagrodą w Konkursie im. Jana Józefa Lipskiego, napisała pod opieką profesora Edwarda Balcerzana. Zajmuje się przekładem użytkowym i literackim. Publikowała w poznańskich „Podtekstach” i „Pro Arte”, na krakowskim portalu Scenamyśli, w bułgarskich „Литературен вестник” i „Кръг” oraz w tomach pokonferencyjnych poświęconych translatoologii i komparatyście. Obecnie zajmuje się recepcją literatury polskiej w Bułgarii po 1968 r.

Majdzik Katarzyna, ur. 1984 r., absolwentka kroatystyki na Uniwersytecie Śląskim, obecnie doktorantka w Instytucie Filologii Słowiańskiej UŚ. Zajmuje się teorią i analizą przekładu artystycznego, historią literatury chorwackiej i serbskiej oraz teorią literatury. Jej zainteresowania naukowe skupiają się wokół problemu intertekstualności w przekładzie literackim.

Malczak Leszek, ur. w 1971 r. w Lublińcu, dr, adiunkt w Zakładzie Teorii Literatury i Translacji Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; badacz literatur południowosłowiańskich; zajmuje się przede wszystkim literaturą i kulturą chorwacką; jego zainteresowania naukowe skupiają się wokół: fenomenu regionalizmu, polsko-chorwackich kontaktów kulturalnych oraz problematyki przekładowej. Opublikował kilkanaście artykułów oraz monografię pt. *Wiatr w literaturze chorwackiej. O figurze literackiej wiatru w XIX- i XX-wiecznym piśmiennictwie chorwackim strefy śródziemnomorskiej* (2004).

Mioduński Lech, ur. w 1961, slawista-literaturoznawca, prof. UŚ i UAM, kierownik Zakładu Slawistyki Kulturoznawczej i Glottodydaktyki w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego. Obszary zainteresowania: historia literatury macedońskiej, serbskiej i chorwackiej, poezja współczesna, teoria procesu historycznoliterackiego, relacja „literatura – kultura”, problemy geokulturowe – w szczególności transformacje bałkańskich tradycji lokalnych, relacje wewnątrzsłowiańskie, związki między literaturą, religią i polityką, symbolizacja przestrzeni, kultura materialna obszaru Bałkanów i inne. Autor m.in. książek: *Priroda – intelekt – kultura. Praśanja na poetskoto tvo-reštvo na Bogomil G’uzel* (Skopje 1999); *Powroty znaczeń. Aktualizacje tradycji kulturowych w literaturze macedońskiej po 1945 roku* (Katowice 1999); *Cywilizacja – przestrzeń – tekst. Słowiańska topografia kulturowa w języku i literaturze* (Katowice 2005 – redakcja); *Symbole miejsca w kulturze i literaturze macedońskiej* (Katowice 2011). Publikacje zagraniczne: Macedonia, Serbia, Czarnogóra, Bułgaria, Czechy. Członek Komisji Kultury Słowian PAU w Krakowie i Komisji Bałkanistycznej PAN w Warszawie.

Mleczo Joanna, ur. w 1969 r. w Zabrze, dr, adiunkt w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Zainteresowania: etnolingwistyka, słowotwórstwo. Najważniejsze publikacje: *Bułgarskie pieśni lazarskie. Próba systematyki pieśni obrzędowych* (2007); *Nazwy osób w przekładzie Ewangelii Neofita Rylskiego* (2007, artykuł w tomie zbiorowym); *Katalogowanie słowiańskich pieśni obrzędowych (na przykładzie bułgarskich pieśni lazarskich)* (2008, artykuł w tomie zbiorowym).

Mroczek Izabela, ur. w 1972 r. w Sosnowcu, dr, adiunkt w Zakładzie Literatur Słowiańskich Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Główne zainteresowania: współczesna czeska literatura, ze szczególnym uwzględnieniem twórczości pokolenia wojennego oraz zjawisk charakteryzujących literaturę czeską po 1989 r. Najważniejsze publikacje: *Dom, ulica, miasto w poezji czeskiej Grupy 42* (2005); artykuły naukowe: *Obraz miasta w twórczości czeskiego pokolenia wojennego na przykładzie Grupy 42* (2003); *Nowy model przestrzeni intymnej: ulica jako przestrzeń autokreacji lirycznego „ja” (na przykładzie poezji Grupy 42)* (2005); *Literatury słowiańskie na łamach „Krasnogrudy”* (2006).

Muszyńska Anna, ur. w 1978 r. w Katowicach, mgr, doktorantka w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; badaczka literatury polskiej i słoweńskiej; zajmuje się przekładoznawstwem i komparatyстикą. Autorka m.in. artykułów: *Ślady tłumacza w przekładzie* (2007); *Miłość grzeczna i subtelna (Kilka uwag o słoweńskiej „Antologii polskiej liryki miłosnej”)* (2006); *Obszary niedostępne odbiorcy przekładu – uwagi o niektórych przekształceniach translatorycznych słoweńskiej tłumaczki Rozki Štefan* (2007).

Pavera Libor, literaturoznawca, obecnie zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego na Wydziale Humanistyczno-Społecznym Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej. Zajmuje się teorią literatury (genologią i przemianami gatunkowymi w kontekście środkowoeuropejskim; współautor wielotomowej publikacji pt. *Metamorfozy gatunków w kontekście środkowoeuropejskim*, 2003, 2005, 2006, 2009), tłumaczeniem, historią literatur słowiańskich. Jest autorem licznych monografii, publikuje w czasopismach i pracach zbiorowych w Polsce i za granicą, m.in. w Czechach, na Słowacji.

Pycia Paulina, dr, adiunkt w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, językoznawca, kroatystka i serbistka. Jest autorką artykułów z zakresu językoznawstwa porównawczego, obejmujących zagadnienia socjolingwistyczne, pragmatyczne i analizę dyskursu.

Spyrka Lucyna, ur. w 1963 r. w Bytomiu, dr, adiunkt w Zakładzie Teorii Literatury i Translacji w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jej zainteresowania naukowe skupiają się na problematyce przekładu i recepcji literatury słowackiej w Polsce oraz polskiej w Słowacji; zajmuje się również tłumaczeniem literatury pięknej i tekstów naukowych. Najważniejsze publikacje naukowe: *Radošinské naivné divadlo. Między konwencją a kontestacją* (2004); *III Spotkanie Słowacystów Polskich. X lat Republiki Słowackiej w perspektywie polskich słowacystów* (2005, redaktor), a także liczne artykuły w tomach zbiorowych polskich i słowackich. Najważniejsze przekłady: J.Ch. Korec: *Po barbarzyńskiej nocy* (1994), tłumaczenia utworów E. Farkášovej, V. Klimáčka, J. Litváka, P. Pišt'anka, I. Otčenaša, V. Zamarovskiego.

Šuler Galos Jasmina, dr, lektorka języka słoweńskiego na Uniwersytecie Warszawskim. Zajmuje się dydaktyką nauczania języka słoweńskiego jako języka obcego (*Posebnosti poučevanja slovenščine na univerzah v tujini*, 2000, artykuł), tłumaczeniami z języka polskiego (Z. Herbert: *Barbar v vrtu*, 2003, wspólnie z Janą Unuk; O. Tokarczuk: *Pravek in drugi časi*, 2005; Paweł Huelle: *Castorp*, 2007) oraz współczesną prozą słoweńską (*Neznani modernizem*, 2009, artykuł). Jest absolwentką studiów podyplomowych *Wiedza o kulturze* (2003) w Polskiej Akademii Nauk i studiów podyplomowych *Wiedza o polszczyźnie* na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego (2009).

Tokarz Bożena, ur. w 1946 r. w Łodzi; prof. zw. w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego, kierownik Zakładu Teorii Literatury i Translacji; badaczka dwudziestowiecznej literatury polskiej i słoweńskiej; zajmuje się teorią literatury, komparatystyką, teorią przekładu, poetyką historyczną; autorka m.in. książek: *Teoria literatury. Metodologia badań literackich* (1980, współautor S. Zabierowski); *Mit literacki. Od mitu rzeczywistości do zmiany substancji poetyckiej* (1983); *Poetyka Nowej Fali* (1990); *Wzorzec, podo-*

biehństwo, przypominanie. (Ze studiów nad przekładem artystycznym) (1998); *Między destrukcją a konstrukcją. O poezji Srečka Kosovela w kontekście konstruktivistycznym* (2004); *Spotkania. Czasoprzestrzeń przekładu artystycznego* (2010).

Vítová Lenka, bohemistka i polonistka, absolwentka Uniwersytetu im. T.G. Masaryka w Brnie; od 1999 r. wykładowca w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu; od 2004 r. redaktor rocznika naukowego „Porównania”. Zajmuje się czeską, polską i słowacką translatoologią, teorią przekładu literackiego, recepcją czeskiej literatury w Polsce i literatury polskiej w Czechach, literaturą regionu Europy Środkowej. Opublikowała: *Český jazyk nejen pro filology I* (2003); *ESKK – Czeski dla początkujących* (2003); *Recepte a překlady Hrabalova díla v české literatuře* (2006, artykuł w tomie zbiorowym); *Czeska translatoologia po 1989 roku* (2007, artykuł); *Czeska literatura to nie czeski film* (2007, artykuł).

Warchał Mateusz, ur. w 1978 r. w Katowicach, dr, pracuje w Katedrze Pedagogiki i Psychologii Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej. Jego zainteresowania naukowe skupiają się na zagadnieniach interferencji językowych obecnych zarówno w procesach glottodydaktycznych, jak i translatorskich. Autor m.in.: *Asocjacja jako źródło tendencji językowych w transferze (na przykładzie tzw. pułapek leksykalnych)* (2006), *Wybrane przykłady interferencji leksykalnych w językach słowiańskich* (2007), *Analiza wybranych mechanizmów powstawania błędów językowych spowodowanych interferencją języka polskiego (L1) na język chorwacki (L2)* (2008), *Wybrane sposoby adaptacji anglicyzmów na sztokawskim obszarze językowym* (2008), *Proces adaptacji zapożyczeń językowych – czynniki socjo- i psycholingwistyczne wobec zróżnicowania anglicyzmów w wybranych językach słowiańskich* (2009).

Zarek Józef, ur. w 1949 w Stanisławowie, dr hab., kierownik Zakładu Literatur Słowiańskich w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, docent w Katedrze Literatury Czeskiej Uniwersytetu w Ostrawie. Zajmuje się nowszą literaturą czeską i słowacką oraz problematyką przekładu. Opublikował książki: *Eseistyka Otokara Březiny. W kręgu dylematów symbolisty* (1979); *Poezja i myśl. Problem refleksji w czeskiej poezji międzywojennej* (1994); *Praktyczny słownik czesko-polski, polsko-czeski* (2002), oraz kilkadziesiąt artykułów naukowych w kraju i za granicą (m.in.: *O podmiocie i podmiotowości w nowszej czeskiej prozie dziennikowej* (2005, artykuł w tomie zbiorowym); *Intertextová nadváznost'. O „Metodologických povídkách” Rudolfa Slobodu a Pavla Vilikovského z porovnání s „Metodologickou novelou” Hermanna Brocha* (2008, artykuł w tomie zbiorowym); *O polskich przekładach nowej czeskiej „powieści praskiej” (M. Ajvaza, D. Hodrovej, J. Topola)* (2009, artykuł w tomie zbiorowym).

Na okładce i stronach działowych wykorzystano *Grafikę komputerową* Bożeny Witkiewicz
Wydawnictwo dziękuje Instytutowi Sztuki na Wydziale Artystycznym Uniwersytetu Śląskiego
za wyrażenie zgody na publikację grafiki

Redaktor **Barbara Todos-Burny**

Projektant okładki i stron działowych **Paulina Tomaszewska-Cieply**

Redaktor techniczny **Barbara Arenhövel**

Korektor **Magdalena Bialek**

Copyright © 2011 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336

ISSN 1899-9417 (wersja drukowana)

ISSN 2353-9763 (wersja elektroniczna)

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

www.wydawnictwo.us.edu.pl

e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Nakład 120 + 50 egz. Ark. druk. 20,00. Ark.
wyd. 23,5. Papier offset kl. III 90 g. Cena 30 zł (+ VAT)

Łamanie: Pracownia Składu Komputerowego
Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego

Druk i oprawa:

TOTEM, M. Rejnowski, J. Zamiara,
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

2

1

Przekłady Literatur Słowiańskich

Przekłady Literatur Słowiańskich

2

Część

1

Cena 30 zł (+ VAT)

ISSN 0208-6336

ISSN 2353-9763